

حکمت نامه کودکان

www.ketab.ir

محمدی ری شهری

همکار و مترجم: عباس پسندیده

www.ketab.ir

محمّدی ری شهری، محمّد، ۱۳۲۵ -

حکمتنامه کودک / محمّد محمّدی ری شهری؛ همکار و مترجم عباس پسندیده. نام: علم الحدیث، ۱۳۸۵، ۳۳۲ ص. (پژوهشگاه قرآن و حدیث / ۱۰۲)

ISBN : 978 - 964 - 493 - 148 - 2

ویژه زوج‌های جوان و مربیان امور تربیتی.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. کودکان - احادیث. ۲. کودکان - جنبه‌های مذهبی. ۳. احادیث شیعه - قرن ۱۴. ۴. احادیث اهل سنت - قرن ۱۴.

الف. پسندیده، عباس، ۱۳۴۸ - نویسنده همکار و مترجم. ب. عنوان.

۲۹۷/۲۱۸

BP ۱۴۱/۵/۴۹ ۸۱۳۸۵

حکمت نامه کودک

محمد محمدی ری شهری

همکار و مترجم: عباس پسندیده

پژوهشگاه قرآن و حدیث / ۱۰۲

پیگیری و نظارت بر تحقیق: واحد حکمت نامه ها

بازبین نهایی: حیدر مسجدی

مصدریاب احادیث: مجتبی فرجی

مقابلہ گر با مصادر: رعد بیهانی، عبدالکریم حلفی

سروراستار عربی: استنسی دباغ

اعراب گذار و تراستار عربی: عبدالکریم مسجدی

سروراستار فارسی: محمدهادی خالقی

ویراستار فارسی: محمد ذاکر موسوی

نمونه خوان: مصطفی اوجی، علی زنگنه

خوش نویس: حسن فرزندگان

صفحه آرا: سید علی موسوی کیا

ناشر: سازمان چاپ و نشر دارالحدیث

چاپ: سیزدهم / ۱۳۹۶

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۹۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵، تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۳ - ۳۷۷۴۰۵۷۱ / کسب: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۷۱

ص.ب ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۳۷۷۴۰۵۲۵ / فروشگاه شماره ۱ (قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۰۹ / ۰۲۵ - ۳۷۸۴۲۳۱۰

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب شرقی ۷) تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۵۲۸۶۲

فروشگاه شماره «۴» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام درب جنوبی) تلفن: ۰۲۱ - ۵۱۲۲۴۴۹۳

فروشگاه شماره «۵» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام بازار قدیم) تلفن: ۰۲۱ - ۵۵۹۳۰۹۹۹

پلاک ۱۹/۱

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

ISBN: 978 - 964 - 493 - 148 - 2

<http://shop.darolhadith.ir>

۳۷۴۰۱۳۱۲۰۰۳۱۳۵

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست اجمالی

۷ پیش گفتار

بخش یکم: بنیاد تربیت کودک

۱۹ فصل یکم: خانواده

۳۹ فصل دوم: وراثت

۴۹ فصل سوم: خوراک پدر و مادر

۵۹ فصل چهارم: چگونگی بسته شدن نظفه

بخش دوم: حقوق فرزندان

۸۹ فصل یکم: حقوق نوزاد

۱۱۷ فصل دوم: حقوق کودک شیرخوار

۱۳۱ فصل سوم: آموزش و پرورش

۲۰۷ فصل چهارم: اخلاق تربیت

۲۴۱ فصل پنجم: آرایش و بازی

۲۶۵ فصل ششم: دعا

بخش سوم: وظایف کودک

فصل یکم: وظایف فردی کودک ۲۷۷

فصل دوم: وظایف کودک در برابر پدر و مادر ۲۸۵

فصل سوم: وظایف کودک در برابر آموزگار ۲۹۷

فصل چهارم: وظایف کودک در برابر بزرگ‌تر و دوست ۳۰۳

www.ketab.ir

پیشگفتار

﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتَنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾^۱

فرزند شایسته، خواست طبیعی و فطری همه انسان‌هاست. همه آرزو دارند فرزندی سالم و صالح داشته باشند؛ فرزندی که روشنی‌بخش دیده و شادی‌بخش جان آنها باشند. حتی انسان‌های نامایسته نیز دوست دارند فرزند آنها خوب و شایسته باشد.

اما همت پرورش‌یافتگان در محبتِ قائل بر این خواست طبیعی فراتر است. آنها می‌خواهند نه تنها فرزندانشان خوب و شایسته باشند؛ بلکه می‌خواهند فرزندان آنها در کنار خانواده، پیشوا و سرمشق انسان‌ها بشوند. آنان در مقام نیایش، به خدای مهربان، چنین می‌گویند:

﴿رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا ذُرِّيَّتَنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾

پروردگارا! به ما از همسران و فرزندانمان، آن‌ده که مایه روشنی چشم ما باشد، و ما را

پیشوای پرهیزگاران گردان.

مسئله مهم این است که: چگونه می‌توان به این آرزوی بلند، دست یافت و زمینه

اجابت این دعا را در مورد فرزندان فراهم ساخت؟

پاسخ این است که پرورش فرزند شایسته، بر سه رکن اساسی استوار است. این

ارکان عبارت‌اند از:

۱. خانواده شایسته
۲. رعایت حقوق کودک
۳. وظیفه‌شناسی کودک.

حکمت‌نامه کودک، رهنمودهای قرآن و پیشوایان اسلام را درباره این ارکان، در سه بخش ارائه می‌نماید.

بخش اول، شامل چهار فصل است و در آن، مسئولیت جامعه اسلامی در ساماندهی خانواده‌های شایسته، نقش وراثت در خوش‌بختی فرزند، نقش تغذیه پدر و مادر در سلامت و ولادت فرزند، و نقش چگونگی انعقاد نطفه در آینده فرزند، از زبان پیشوایان اسلام بیان می‌شود.

در بخش دوم، حقوق کودک از نگاه اسلام، در شش فصل ارائه می‌گردد:

۱. بزرگداشت
۲. تولد، غسل ولادت، ۳. اذان گفتن در خوش‌بختی و اقامه گفتن در گوش چپ،
۴. کام برداشتن با آب فرات و تربت سید الشهداء، ۵. انتخاب نام نیکو، ۶. تراشیدن سر و صدقه دادن هم‌وزن آن طلا یا نقره، ۷. عقیقه کردن، ۸. نختنه کردن.

فصل دوم، درباره حقوق کودک شیرخوار است. این فصل، رهنمودهای پیشوایان اسلام درباره تغذیه کودک از شیر مادر و یا دایه شایسته و ضرورت احترام به احساسات نوزاد را بیان می‌نماید.

در فصل سوم، تعلیم و تربیت کودک، به عنوان مهم‌ترین حقوق کودک، مورد بررسی قرار می‌گیرد و نکات مهمی درباره اهمیت تعلیم و تربیت کودک و مسئولیتی که دولت اسلامی و خانواده‌ها در این زمینه دارند و از همه مهم‌تر، روش تربیتی اسلام ارائه می‌گردد.

در فصل چهارم، اخلاق تربیت، مانند: مهربانی با کودک، احترام به کودک، سلام کردن به کودک، عدالت رفتاری میان فرزندان، وفا به وعده داده شده به کودک و شاد کردن او، به عنوان حقوق تربیتی کودک، مطرح می‌شود.

در فصل پنجم، توجه مربیان به نقش آراستگی و ارضای حس زیبایی طلبی کودک، و همچنین نقش بازی در رشد کودک، جلب می‌گردد.

در فصل ششم، تأکید بر دعا برای فرزندان و نهی از نفرین کردن آنها، بیانگر نقش تربیتی دعا در کنار برنامه‌ریزی و تلاش است. لذا از آن به عنوان یکی از حقوق کودک یاد می‌شود. دعای امام سجاده برای فرزندان که در پایان این فصل آمده، رهنمود آبرورده‌ای برای خانواده‌های مسلمان است.

بخش سوم، اختصاص به وظایف کودک دارد. بر مبنای شایسته، لازم است علاوه بر انجام دادن وظایفی که در بخش اول و دوم این مجموعه آمده، زمینه وظیفه‌شناسی کودک را نیز فراهم سازد. این بخش، در چهار فصل، رهنمودهایی را در زمینه وظایف شخصی کودک، وظایف او در برابر پدر، مادر، آموزگار، بزرگ‌تر از خود و دوستان، تقدیم می‌دارد.

گفتنی است که مخاطبان این کتاب، عبارت‌اند از: خانواده‌ها، مربیان امور تربیتی کودکان و پژوهشگران تعلیم و تربیت کودک. بنا بر این، کودکان مخاطب مستقیم این مجموعه نیستند.

نکته دیگر، این که تلاش کرده‌ایم این نوشتار، جامع متن مهم‌ترین رهنمودهای قرآن و احادیث اسلامی در زمینه آموزش و پرورش کودک باشد. همچنین، تحلیل‌ها و توضیحات لازم درباره این موارد، بدان افزوده گردید.

اما بی‌تردید، شرح این رهنمودها، نیاز به کتاب‌های مستقل در زمینه‌های

مختلف مسائل تربیتی کودکان دارد. از این رو، این مجموعه می‌تواند سرمایه فرهنگی ارزنده‌ای برای تهیه‌کنندگان کتاب‌های ویژهٔ تعلیم و تربیت کودکان باشد. سپاس و تقدیر صمیمانهٔ خود را به تمام همکاران عزیز و بزرگواری که در «پژوهشکدهٔ علوم و معارف حدیث»، مرا در تألیف و تحقیق این اثر مفید و ارزشمند یاری دادند، بویژه فاضل ارجمند جناب آقای عباس پسندیده - که افزون بر همکاری در تدوین، ترجمهٔ احادیث این مجموعه را به عهده داشت - تقدیم می‌دارم و ابر خداوند منان، برای همهٔ آنان، پاداشی درخور فضل حضرتش، مسئلت دارم.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

محمد محمدی ری شهری

سوم تیرماه ۱۳۸۴

هفتم جمادی اول ۱۴۲۶

فهرست تفصیلی

۷	پیش‌گفتار
۱۳	درآمد
۱۳	۱. ساماندهی خانواده شایسته
۱۴	کنترل جمعیت از دیدگاه اسلام
۱۴	۲. نقش وراثت
۱۵	۳. نقش غذای پدر و مادر
۱۵	۴. نقش چگونگی آمیزش

بخش یکم: بنیاد تربیت کودک

۱۹	فصل یکم: خانواده
۱۹	۱/۱ تشکیل خانواده
۲۱	۲/۱ فرزند خواهی
۲۳	۳/۱ فضیلت فرزند شایسته
۲۵	۴/۱ پیوستن فرزندان اهل ایمان به آنان در بهشت
۲۷	۵/۱ فضیلت تحمّل آزار کودک
۲۹	۶/۱ فراوانی فرزندان
۲۹	۷/۱ فضیلت دختران

حکمت نامه کودکی ۳۲۴

۳۱ پاداش تربیت دختران ۸/۱

۳۲ توجه به دختران ۹/۱

۳۳ نکوهش ناخوش داشتن دختران ۱۰/۱

۳۵ نکوهش فرزند ناشایست ۱۱/۱

۳۷ درخواست خانواده شایسته از خدا ۱۲/۱

فصل دوم: وراثت ۳۹

۳۹ تأثیرگذاران در شش ۱/۲

۴۱ نقش وراثت در جسد نوزاد ۲/۲

۴۵ نقش وراثت در اخذ حق نوزاد ۳/۲

۴۷ نقش ازدواج با خویشاوندان ۴/۲

فصل سوم: خوراک پدر و مادر ۴۹

۴۹ تأثیر خوراک حرام در نوزاد ۱/۳

۵۱ تأثیر غذای پدر در فرزند ۲/۳

۵۳ تأثیر غذای زن باردار در جنین ۳/۳

۵۷ تأثیر غذای زانو در نوزاد ۴/۳

فصل چهارم: چگونگی بسته شدن نطفه ۵۹

۵۹ پیامدهای پاکی ولادت ۱/۴

۶۱ پیامدهای ناپاکی ولادت ۲/۴

۶۵ زیان آمیزش با حائض ۳/۴

۶۷ برکت‌های دعا هنگام آمیزش ۴/۴

۶۹ نقش حالت‌ها و زمان‌ها در بسته شدن نطفه ۵/۴

بخش دوم: حقوق فرزندان

درآمد.....	۸۱
۱. بزرگداشت تولد.....	۸۱
۲. غسل دادن.....	۸۲
۳. اذان و اقامه گفتن در گوش نوزاد.....	۸۳
۴. برداشتن کام کودک.....	۸۳
۵. انتخاب نام نیک.....	۸۴
۶. تراشیدن سر نوزاد.....	۸۵
۷. عقیقه کردن برای نوزاد.....	۸۵
۸. ختنه کردن نوزاد.....	۸۶
فصل یکم: حقوق نوزاد.....	۸۹
۱/۱ بزرگداشت تولد.....	۸۹
۲/۱ غسل دادن نوزاد.....	۹۱
۳/۱ اذان و اقامه گفتن در گوش نوزاد.....	۹۱
۴/۱ کام برداشتن.....	۹۵
۵/۱ نام‌گذاری.....	۹۷
الف - نام نیک گذاشتن.....	۹۷
ب - نام‌گذاری پیش از ولادت.....	۹۷
ج - سنت اهل بیت در نام‌گذاری.....	۹۹
د - برترین نام‌ها و حقّ برخی از آنها.....	۹۹
ه - نام‌های نکوهیده.....	۱۰۷
و - دلیل نهی از برخی نام‌ها.....	۱۰۷

۳۲۶ حکمت نامه کودک

۶/۱ تراشیدن سر ۱۰۹

۷/۱ عقیقه کردن ۱۰۹

۸/۱ نختن کردن ۱۱۳

فصل دوم: حقوق کودک شیرخوار ۱۱۷

۱. تغذیه مناسب ۱۱۷

۲. احترام به احساسات ۱۱۹

۱/۲ شیر خوردن از مادر در صورت امکان ۱۱۹

الف - فضیله شیر دادن به کودک ۱۱۹

ب - برکت شیر مادر ۱۲۱

ج - مدت زمان شیر دادن ۱۲۱

۲/۲ درخواست شیر دادن از دایه های سایه ۱۲۳

۳/۲ کسی که درخواست شیر دادن از او شایسته نیست ۱۲۳

۴/۲ دادن غذاهای سودمند ۱۲۵

۵/۲ احترام به درک شیرخوار ۱۲۷

فصل سوم: آموزش و پرورش ۱۳۱

۱/۳ ارزش دانش آموختن در کودکی ۱۳۱

۲/۳ ارزش تربیت ۱۳۳

۳/۳ مسئولیت تعلیم و تربیت ۱۳۷

۴/۳ مهم ترین چیزی که آموزش آن، واجب است ۱۳۹

الف - باورهای اسلامی بویژه توحید ۱۳۹

ب - دوستی پیامبر و خاندانش ۱۴۱

۳۲۷ فهرست تفصیلی
۱۴۱ ج- واجبات، بویژه نماز و روزه
۱۴۹ د- قرآن
۱۵۱ هـ- معارف دینی
۱۵۱ و- نوشتن
۱۵۳ ز- بهداشت
۱۵۵ ط- حکمت‌های اخلاقی
۱۶۱ ط- شعبه‌های سودمند
۱۶۳ نقش شعر در تعلیم و تربیت کودک
۱۶۹ ی- شنا و انداز
۱۶۹ ۵/۳ زمان تربیت و تأدیبه کودک
۱۷۳ ۶/۳ شیوه تربیت اسلامی
۱۷۳ الف- احترام و مدارا و دلسوزی و محبت
۱۷۷ ب- قاطعیت و سازش نکردن
۱۸۱ ج- تربیت عملی
۱۸۳ تحلیلی درباره روش‌های تربیت کودک
۱۸۳ ۱. الگوی تربیتی مبتنی بر سختگیری
۱۸۳ ۲. الگوی تربیتی مبتنی بر محبت و عدم قاطعیت
۱۸۴ ۳. الگوی تربیتی مبتنی بر عدم محبت و عدم قاطعیت
۱۸۴ ۴. الگوی تربیتی مبتنی بر محبت و قاطعیت
۱۸۴ ۵. الگوی تربیتی مبتنی بر محبت، قاطعیت و کرامت
۱۸۹ ۷/۳ آفت‌های تربیت
۱۸۹ الف- زیاده‌روی در محبت
۱۸۹ ب- زیاده‌روی در سرزنش

ج - تربیت کردن هنگام خشم	۱۸۹
د - خشونت	۱۹۱
تربیت جنسی	۱۹۲
الف - جداسازی بستر	۱۹۳
ب - پرهیز از نگاه به شرمگاه کودک و پرهیز کودک از نگاه به شرمگاه دیگران	۱۹۳
ج - پنهی از تماس مادر با دخترش	۱۹۵
د - حد - راز بوسیدن دختر و پسر	۱۹۵
ه - اجازه خواستن برای ورود به خلوت پدر و مادر	۱۹۷
و - خطر نگاه کردن به آمیزش پدر و مادر	۱۹۹
سخنی دربارهٔ تربیت جنسی	۲۰۳
تدابیرهای لازم برای عفت جنسی	۲۰۳
الف - پوشاندن عورت	۲۰۴
ب - بوسیدن کودک توسط نامحرم	۲۰۴
ج - بازی نکردن با اعضای جنسی کودک	۲۰۵
د - جداسازی بستر کودکان	۲۰۵
ه - پنهان بودن روابط زناشویی والدین	۲۰۵
فصل چهارم: اخلاق تربیت	۲۰۷
تشویق به فرزند دوستی و دلسوزی نسبت به آنان	۲۰۷
سیرهٔ پیامبر در مهربانی به کودکان و تکریم آنان	۲۱۱
سلام کردن بر کودکان	۲۱۳
نکوهش محبت نکردن به کودکان	۲۱۵
قلمرو محبت به فرزندان	۲۱۷
عدالت میان فرزندان	۲۲۱

۳۲۹	فهرست تفصیلی
۲۲۵	سخنی درباره عدالت‌ورزی در برخورد با فرزندان
۲۲۹	۷/۴ وفا به وعده
۲۳۰	نقش وفا به وعده در تربیت کودک
۲۳۳	۸/۴ شاد کردن
۲۴۱	فصل پنجم: آرایش و بازی
۲۴۱	۱/۵ آرایش کودکان
۲۴۳	۲/۵ ستایش بازیگوشی کودک
۲۴۳	۳/۵ اجازه بازی دادن به کودک
۲۵۱	۴/۵ کودکی کردن با کودک و بازی با او
۲۵۳	۵/۵ تفریحگاه کودکان
۲۵۷	نقش بازی در رشد کودک
۲۵۸	ارزش بازی از نظر روان‌شناسی
۲۵۸	۱. ارزش جسمانی
۲۵۸	۲. ارزش درمانی
۲۵۸	۳. ارزش تربیتی
۲۵۹	۴. ارزش اجتماعی
۲۵۹	۵. ارزش آموزشی
۲۵۹	۶. ارزش اخلاقی (معنوی)
۲۵۹	تحلیل روان‌شناختی بازی
۲۵۹	الف- نظریه نیروی اضافی
۲۶۰	ب- نظریه تنش‌زدایی (رفع خستگی و تجدید نیرو)
۲۶۰	ج- نظریه تجدید تکاملی

۲۶۰ د- نظریه پیش تمرین

۲۶۱ سن بازی

۲۶۲ بازی والدین با کودک

فصل ششم: دعا ۲۶۵

۲۶۵ تشویق به دعا برای فرزندان ۱/۶

۲۶۷ می از تمرین کردن فرزندان ۲/۶

۲۶۷ دعای امام زین العابدین برای فرزندان ۳/۶

۲۷۲ نماز پدر برای فرزند ۲۷۲

بخش سوم: وظایف کودک

فصل یکم: وظایف فردی کودک ۲۷۷

۲۷۷ نظم در کارها ۱/۱

۲۷۷ پاکیزگی ۲/۱

۲۷۹ شستن دست ها پیش و پس از غذا ۳/۱

۲۷۹ مسواک زدن ۴/۱

۲۸۱ شستن دست ها پیش از خواب ۵/۱

۲۸۳ کوتاه کردن ناخن ها ۶/۱

فصل دوم: وظایف کودک در برابر پدر و مادر ۲۸۵

۲۸۵ اهمیت حقوق پدر و مادر ۱/۲

۲۸۹ حقوق پدر و مادر ۲/۲

۲۸۹ الف - نیکی کردن

۳۳۱ فهرست تفصیلی	
۲۹۱ با - به احترام برخاستن	
۲۹۱ ج - فروتنی در برابر خشم پدر	
۲۹۱ د - پرهیز از نافرمانی	
۲۹۳ کلیات حقوق پدر و مادر	۳/۲
۲۹۵ برکات نیکی به پدر و مادر	۴/۲
۲۹۷ فصل سوم: وظایف کودک در برابر آموزگار	
۲۹۷ فرمانبرداری	۱/۳
۲۹۷ بزرگداشتن	۲/۳
۲۹۹ فرو آوردن سر	۳/۳
۳۰۱ پرهیز از کوچک شمردن	۴/۳
۳۰۳ فصل چهارم: وظایف کودک در برابر بزرگتر و بیست	
۳۰۳ آغاز کردن به سلام	۱/۴
۳۰۴ توضیحی درباره سلام کردن کودک به بزرگتر از خود	
۳۰۷ رعایت حقوق	۲/۴
۳۰۷ الگوگیری از بزرگان	۳/۴
۳۰۷ برآوردن نیاز	۴/۴
۳۰۹ گرامیداشت	۵/۴
۳۱۱ یاری کردن	۶/۴
۳۱۱ مواسات	۷/۴
۳۱۳ نگاه داشتن دوستی	۸/۴
۳۱۳ خوش برخوردی	۹/۴

حکمت نامه کودکی	۳۳۲	
۳۱۵	به نیکی یاد کردن	۱۰/۴
۳۱۵	خیرخواهی	۱۱/۴
۳۱۷	هدیه کردن عیب	۱۲/۴
۳۱۷	گذشت از لغزش ها	۱۳/۴
۳۱۹	پرهیز از سرزنش	۱۴/۴
۳۱۹	پرهیز از آزار	۱۵/۴

www.ketab.ir